

VASTU ÖÖD



erd üha tuli.

Valged sukad murdusid pruunide koorikutena. Särk oli raske ja puudutas külmalt keha. Astudes jäi vannitoa kiviparketile tihe täpirida. Lahtine aken laskis sisse talvetuult ja üksikuid suuri lumehelbeid.

Võib-olla pidi nii olema? Kunagi keegi ei ütle, kuidas peab olema. Et jätta ruumi teistsugustelegi loomulikkustele.

Aga võib-olla ka lihtsalt ei tea. Ollakse ehk vaid kokku leppinud, et kehtigu mingisugused üldjoonised, sündmuste selgeltnähtavad, kaldakindlustustega voolusängid, kus iga inimkeha nagu bobisõitja, pikali oma plastvannis, käänakuil kergeid pörkeid saades, kuid kanalist välja paiskumata, kihutab lõppjoone poole. Arstid, fataalsed vahekohtunikud, märkavad, korrigeerivad pörkeid skalpellide särades, ei lase takerduda, annavad vajaliku müksu, ning läikivas, liubvas, jah-jah, niisama hästi kui lihassekasvanud trikoos keha tornab, jalad ees, edasi. Liikumine A ja O vahel toimub ju tegelikult kogu aeg jalad ees. Peab toimuma. Muidu peaks olema võimalik aru saada, millal toimub vahetus. Ja end kuidagiviisi valmis panna. Aga ei ole.

Ning, kui oleks, ei usutaks.

Ei suudetaks.

Ei saa ka nõuda, et suudetaks.

Kirurgi kingade kitsesõraklõbin kasvas, teravnes uksekohas ja kustus. Kүү voodi oli ukse all. See oligi tema arst. Raiuv sammurütm, laiad pilukil silmad, täidetud avaruse asemel teravusest. Lõikusearstil peavadki olema sellised silmad, kõik peab lõikama, ka nimi, juhuks, kui nuga nürineb. Peab olema tagavara. Ja kõigil neil tõesti midagi oli: vanal juuditariil hää, luitunud isandal nina, punase kaelaga isandal torkivad traatjuuksed ja ilusal lonkaval lehel — suunurgad. Muidugi — enesevalitsemine, see oli kõigil ja sel oli saladuse nägu.

Sobis siis temal ennast mitte valitseda?

Saladuse asemel oli aga tema osaks hoopis miski muu. Juba asend, pikali laual, käed rihmadega kinni köidetud — millegipärast kõik narkoosist väljunud rõhutavad seda detaili —, välistas saladuse. Ja otsekohe laskusid inimesed teise äärmusse. Söösteti alussärgis trepikotta ja unustati söögilauaski kitlihõlmaga varjata mädaseid sidemeid või öudseis plasttorudes õhumullidega edasi-tagasi venivaid veriseid eritisi. Siiski, palavikuga riskides, hiilisid naised esimesel võimalusel pead pesema ja puhkesid seejärel, kiduralt küll, aga nähtavalt. Mehed, eriti vanemad, üksildased, kasutasid ahnelt siinset õigust muutuda haledaks ja metsikuks. Nad kasvasid karva ja unustasid riided ripakile. Nende pilgud ei otsinud enam kellegi silmi, pöördudes umbsest iseendasse, ning seda alistunud hajameelsust vaadata oli nukker ja ängistav.

Kell lõi kolm. Alatine vere ja desinfikaatorite lõhn lõi pilveti ühte supi- ja nõudepesu sooja lehaga. Küü seisis ja vaatas alla, trepikoja klaasruut oli kõrge nagu kirikuaken ja sealt paistis ainult kaugeid ja väikseid asju. Oli see pealelõunatund, kus aeg kaotab oma vormi. Tillukeses bonsaitammikus kelgutasis härjapõlvlased. Keset võserikku oli veetud kaks tibatillukest raudvoodit ja kaks härjapõlvlast hüppas vedrupõhjadel üles–alla. Kas neid üldse oligi? Seesuguses kauguses ja väiksuses oli see ükskõik. Eeter, tumm, täis lumesädemeid, näis unustanud inimhääle edastamise kunsti. Oli täiuslik niisamagi.

Verd üha tuli.

Küü hõõrus helistamismünte jakitaskus vastamisi. Telefoniautomaat oli ka siinsamas. Sellel ettekäandel oligi hea seista trepikoja akna all. Operatsioon oli olnud juba neli päeva tagasi, kinni kasvanud haav nähtavasti päriselt ei olnud — Küü ei ulatunud hästi ise vaatama. Ja ega õieti tahtnud kah. Võib-olla pidi nii olema? Ta oli öelnud. Oli teadmiseks võetud. Päev käivitus igal hommikul nagu hiigeltsentrifuug, survega sündmuste südamest — operatsiooniploki — äärte, reanimatsiooni ja taastuspalatite poole. Tema oli juba ammu kuhugi kesktsooni arvatud, ei sobinudki tahta tagasi. Vastu seista loodusseadustele.

Age pealelõunati, kui päeva hääled järsku vaibusid, tuli hirm.

Taas üks vahetus lahkus. Sanitar ja õed läksid lifti. Arst jõudis veel minejaid portfelliga vehkides peatada — tema tahtis ka peale mahtuda. Mahtuski.

Küllastajad hakkasid juba tulema, pikas tõsisel roodus nagu vangirood kivimurdu. Liftikojas said saabujad lahkujatega kokku, silmitsesid sõnatult. Need kaks leeri ei tundnud teineteist, ei asendanud teineteist. Küü ei olnud lasknud tulla kellelegi. Kui olekski olnud soovijaid. Ta ei tahtnud kellelegi meelde jääda selles armetuses.

Lahkuma, mida muud, oleksid need hommikused väsinud haigetalitajad pidanudki! Niisama arstid, oma parema võimise kohaselt ära teeninud pisikese palga! Sest midagi erakordset haiglas täna polnud toimunud. Misasja üldse erakordseks pidadagi, siin, surma pideva kohalolu maal? Missugusesse tuppa ei olnud ta siin sisse vaadanud? Missugusel asemel end sirutanud, millises sargis puhanud? Enne uut ringkäiku. Miks ei või olla seesama pidžaama, pesumasinas pooleks murdunud nõõpidega luitunud rogusk, maha tiritud kellegi kangestunud liikmeilt? Nad igauks siin küllap on, ja veel mitugi korda. Kui kolmapäeval haigeid palatitesse minna paluti, et linade sees läbi jalutusruumi välja kanda kange keha, paistis palakate vahelt täpselt samasuguses sinises väänkasvumust-rilises püksisääres labajalg, nagu need parhpüksid, mis on jalas noorel naisel, kes praegu prügikasti banaanikoori viskamas käis. Need inetud ihukatted suutsid seda, mida ei suutnud inimene, vabalt ja vaevata käia edasi–tagasi üle selle piiri, kust nende kandjaist polnud naasnud kedagi. Et jutustada.

Käed ja jalad jahtusid. See kestis nüüd neljandat tundi. Võib-olla pidi nii olema. Tema arst oli teinud täna kolm lõikust. Küü püüdis ta nahktaldade raiuvat takti, jättis ennast ta käiguteele, aga see oli ka kõik. Kustunud sigaret suus, oli arst vaadanud läbi lõikustoa nurgaakna tahmunud lumme. Mida ta nägi seal? Mida muud peale oma laialikistud lihareigade vahel pulseerivate kelmete ja soolte? Neid näeb ta unes. Need ilmuvad talle õhtul kodus, kui ta

keedetud kaalika kahvli otsa püüab millegi keskelt, mis on rohkem mao sisekest kui leeme sees hõljuv kapsas. Ei-ei, temal oli ju ikkagi enam-vähem. Ta paneb rohkem vatti. Ta läheb heidab pikali.

Palatis olid nad kümnekesi, igaühel kas olnud või tulemas lõikus. Midagi niisugust siiski kellelgi juhtunud polnud. Naiste juures istusid mehed. Sosin. Suudlused. Lakiäriomanik, tšetšeen, kes kraanikausi juures naise pesu pesi, ei pööranud oma sametpalistuses silmi lamaja näolt. Ukrainlanna lendur aga, põsk soonine, tume, liigutas lamaja kohal hääletult huuli nagu palvetaja. Tummal tüdrukul oli isa ise haiglas sees, ootamas oma päeva. Õhtuti kuulasid nad muusikat ja arvatavasti laulsid viipekeeles. Tuldi. Mindi. Söödi. Tšetšeen andis naisele pala omaenda suust ja sai vastu samal viisil. Jäeti hüvasti, tuldi ükselt tagasi silmitsema üks kord veel. Kas oli lamajatel sellest kergem või vastupidi. Küü ei teadnud, pisaraid võidi pühkida nii ühel kui teisel ajendil. Igal juhul oli see mingisugune elu, veidi liiga välispidine, et olla veenev, siiski üpris pidev ja vaevaline käijatele, et olla formaalne. Tema asi polnud hinnata, temal ei käidud. Tema vaatas, jälgis.

Et kella kolmene kingaklõbin täna ei tähendanud ainult tema oma arsti, vaid üldse kõigi lahkuvate sammude kaja, seda taipas Küü alles hiljem.

Peale õhtusööginõude koristamist vaatas ta külmale aknalauale toetudes veel veidi aega vaikseks ja siniseks tõmbuvasse õue. Kahest käest hoides viidi punases talvekombinesoonis last. Ühest viijast, ühest käest oleks aidanud, aga hoiti kahest.

Vannitoas võttis ta tampooni cest ja kummardus sügavale. Ta lasi verel kõrgelt maha sadada, püüdis määrata sagedust. Enne kui raske, täidetud piisk pritsmeiks karates kivi puudutada jõudis, oli teine juba teel ja kolmas kummus punerdavate, õmbluspistete all kergelt paokil haavakallaste vahelt. Ta küünitask vaatama täpsemalt ja võika vastutulelikkusega hakkas tulema otse vulinal. Nahk lõi hetkega tuliseks ja peast kadus viimnegi mõte. Ta pööras silmad ära. Aeg hakkas äkki kihutama nagu metsikute hobuste kari. Paistis, et mida ka ette võtta, hiljaks jääb niikuinii. Ja peale selle — kõik olid ju läinud, ette võtta polnud midagi. Ta kuulatas, püüdes kõiki läbipääsuteid ahendada keha trammi tõmmates, liikumatult.

Koridoris suleti kolinal toiduluugi uks, võti ragises lukus ja veel ühed sammud vaibusid latsudes väljapääsu suunas.

Kui selline asi oleks juhtunud tänaval, oleks sobinud ükskõik kes helistama kiirabisse, seesama tusasevõitu supikallaja mitte halvemini teistest. Siin sees ei tulnud see kõne alla — peatada toidujagaja ja paluda abi! Mõeldamatu. Väljasolijal on võimalik paluda kaitset, kord kaitse all, ei ole enam loota kellelegi. Lõks!

Küü tuikus kõheldi sidumistoa suunas. Häbelik ja ähmi täis praktikant tegi parajasti sidet jakisaba lõua alla kägrutavale vanamehele, kes seisis alandlikuna, pükstest välja astumata, nagu pekstav laps. Inimlik alastus jääb inimlikuks alastuseks metalli, piirituse ja mähistegi keskel, ent milline vahe on arstliku alastuse ja meelelise vahel, neil polekski nagu ühist midagi.

Ta läks palatisse ja püüdis verejooksu petta uinumisega. Mõnikord oli pisaraid võimalik sundida tagasi laugude alla. Kas võis ka verd? Keelitada teda

kehha tagasi pöörduma, olema seal? Korraks paistis, et see läheb korda. Nired ei vingerdanud enam mööda külgi ning vähemalt kujutleda võis, et see, mis väljapääsu otsis, on takerdunud, ei ole teele asunudki. Mõne minuti pidas vastu see rabe rahu. Siis äkki plahvatas ta mõtetes pilt kurjaendelisest, täituvast reservuaarist kusagil kehasügavuses, süsimustast ja läbinägematust nagu hauakoht jões. Sisemine verejooks, selline asi oli ju olemas.

Tuli tõusta. Mingi raskus korjus sisemusse ja mitte rinnas, vaid kusagil roiete alumisel piiril iiveldas. Voodi, märg ja kleepuv, tundus talumatu, missugune pidi ta olema veel ise! Tšetseen istus, nagu akna poole, ent lenduri vaade püsis otse. Tõusta nende konutavate meeste pilgu all, komberdada vanituppa, see oli võimatu. Ta kahmas teki ümber, ja asemeriitele pilku heitmata, süda nõrkusest iiveldamas, hiilis trepikotta.

Juba oli peaaegu õõ, aknaruudud tumesinised ja televiisor rahule jäetud. Liftist tuli karvast kapuutsiäärt tagasi lükates härmas ööõde. Venelanna. Suured pungis silmad paksust värvist omaenda loomuliku varjundi kaotanud, nagu keedetud. Põhukarva juuksesõõr raamis ta ümarat, tillukese nuppsuuga nagu. Pilk isegi ei riivanud.

„Palun möötkke mul pulssi!“ Kүү oli meeleheitlikku pingutust tehes jõudnud kitsas koridoris õe lakksäärikutega kohakuti. „Mulle tundub, ta on nõrk, kuid väga tihe. Teil on see kell...“

„Mis te soovite?“

Kүү paotas tekihõlmu, lausumata sõnagi. Õde kõõritas veriseid sukki, särki. „Slušaju.“

Kүү palus, et võetaks kirurgile koju telefonikõne.

„Ne pozvoleno.“ Nuppsuu vormis oma vastused joonisfilmi elutuse ja teravusega, arendamata iseseisvalt silpigi. „Timuknukk,“ mõtles Kүү loiult, imestades ise, kui tasane oli olnud ta hää, kui vähe otsustavust selles. Otsekui oleks ta väljas pettusel.

„Aga oodake!“ lubas nukk, võttis kandiku ööeelsete tablettidega ja kadus palatitesse.

Möödus veerand tundi.

Kүү seisis keset koridori. All, eelmisel korrusel, südamehaigete juures, peab olema valves arst. Veel on korrustevahelised ukсед lukku keeramata. Veel ei ole ühenduste majas katkenud.

Kүү koputas.

Kabinet oli pime, laualambi valgel istus rohelises spordisärgis mees ja kirjutas. Mees ei tõusnud laua tagant.

Otsekui lähemale, ennast lühemaks kummardades, toetas Kүү peopesad põlvedele, nii oli kergem hoida keha pinges, verd takistada. Leidmata sirgeid otseteid, see nagu peatus korra, nõutuses.

Kummargil ta kõneleski, küsis, mis teha.

„Tuleb ära kannatada. Minge rääkige oma öövalveõele, kui tema toime ei saa ja kutsub mind, tulen.“

Kirjatöö jätkus.

„Kui õde kutsub, ei tõuse ta täpselt samuti,“ mõtles Kүү. „Ja lisaks — õde ei kutsu!“

Küü ei eksinud. Kuulda saanud patsiendi iseseisvast abiotsimisest, viskas õde vaenulikult:

„Miks te minu peale rääkisite? Kas mina ise ei tee kõike!“

„Ta lubas tulla, kui te raskustesse peaksite sattuma.“

Asjatu oli see kõik. Selge, et kord ise enesele kõrvalteed luua püüdnud — mis sellest, et kardioloog oligi valves kõigi kolme korruse jaoks —, ei maksnud enam loota siin mingile abile. Et kui enne veel, siis nüüd küll ammugi ei pöördu üks oma isekuses kuhugi, ning kui pöörduks, ei vastaks teine oma mugavuses. „Mis saab, kui verejooks ei peatu?“ küsis Küü tasa. „Kui kaua see niimoodi tohib olla?“

Vastuseks ülestõstetud pihkudega käed võisid märkida nii küsimuse mõtte mittetaipamist kui ka võimetust olukorda muuta.

„Toomas,“ ütles Küü võõral häälel külma koridoritelefonil. „On verejooks ja ei jää ega jää järele.“

„Tugev?“ kostis läbi metalse eetri.

„Vist jah. Pole, millega võrrelda. Arstid on lahkunud, õde asjatundmatu. Abikutsumisest saab tema jaoks ainult auhaavamine ja ette ei võeta midagi. Arste on vist nii palju ära koondatud või ma ei tea.“

Torus ühmati kannatamatult.

Eeter surises.

„Otsi üles mõni arst muudelt korrustelt!“ hääldas Toomas selgesti, nagu lapsele. „Otsi kiiresti, enne kui vaheuksed lukku keeratakse. Otsi kindlasti.“

Küü ohkas. „Tegin seda. Ta ei tõusnud laua tagant püstigi.“

„Kas sa pead veel vastu?“

„Esialgu pean.“

„Nõrkus?“

„Veel mitte nii suur, et liikuda ei suudaks. Aga hommikuni... ma ei tea.“

„Mis siis teha?“

„Ma ei tea. Ma ei tahagi teha midagi. Siin ei paista sellest kellelgi midagi olevat. Nad on kõike näinud.“

„Nemad võivad olla.“

Küü vaikis.

„See on sinu enda asi. Sinu elu on see, mitte nende.“

Tühjus ei saanud tühi olla, sisaldades sellist häält. Küü ei kuulanud sõnu, ta kuulas häält. Kõige pisemgi kaotusekartuse helk selles oleks suumud praegu palju. Ta kas oli määratud olemas olema või ei, olenevalt sellest häälest. Võib-olla oli seal helk, võib-olla neelas eeter selle enesesse? Üheks lumesädemeks teiste sekka musta ööõhku. Kiirus, millega küsimused sadasid, oli küll tuttav. Mis sest, et see piirdus vaid küsimustega. Varandus ikka. Veel milline! Küü teadis, et ega ta tulema ei hakka. Keegi ei hakkaks. Külma öö, niikuinii ei saa sisse. Ei hakka. Hea, et üldse võttiski. Oleks ju võinud mõni teine olla telefonile lähemal.

Kuuldavalt aga ütles: „Omaenese elust ei tohi teha liiga suurt numbrit.“

„Kellegi teise elust seda ka teha ei ole,“ kõlas kiire vastus. Torus hakkas undama.

Seegi oli tuttav. Ja liigutas oma tuttavusega.

Koju lastele ta helistada ei tahtnud. Vanem oleks ehk teadmiseks võtnud, vastanud midagi oma sõdurliku reipusega, mille ta juba väiksest peale alati appi võttis ärevuse varjamiseks. Kaks nooremat poleks millestki aru saanud, oleks ehk maganud juba.

Katus peab katma, mitte toetuma.

Palatist ei leia teda keegi.

Ta läks vannituppa ja pani ukse haaki. Mõtles siis ümber ja tegi haagist lahti, heitis paljale, jäise dermatiinkattega kušetile. Kergem verd maha pesta, mõtles ta lõdvalt. Kergem üldse kõike pesta. Neil, kes pesevad. Must kummi-voolik, mis vannis vedeles, oli tülkalt asjalik.

Naisena oma elus palju verd näinud, polnud ta selles tundnud kunagi midagi ärevust tekitavat. See oli määratud peatuma ja peatus. Äkki oli sellest saanud elu võrdkuju, tema enese elu ainuke nähtavaks saanud ilmum. Ning ta ei saanud kuidagi üle üllatusest, et miski, mis oli niisama mittekohatav nagu Jumal, oli ometi temast eraldunud kujul siinsamas kušetil, kõhulohus, rohelisel kivipõrandal ainelisena olemas. Ning loik, selle terav tume kontuur, sealtilma noor, praegu sündiv kontinent, suurenes üha. Elu paigutus ümber ühest olekust teise. Rahulikult. Kehasse suletuna sisaldus ta paljus: liigutustes, silmaterade keskendumuses, naerus, käte tugevas, isekas haardes. Kehast lahus oli ta lihtne nagu maamuld.

Oma kord oli kõiges.

Kas ta peab vastu hommikuni? Seda polnud siin kelleltki küsida.

Ta hakkas väsima.

Hommik tuli. Tõi kaasa toidujagaja, akna sinenduse, käiguhääled. Tõi tagasi kolm kirurgi. Nad seisisid ta aseme ees, rääkisid midagi, vaatasid. Kaks pikka ja lühike. Kolm tarka Hommikumaalt.

Talle toodi särk. Leib ja lusikas. Ta oli elus. Tal ei olnud seda millegagi varjata.

MERETEE

1

R

ongi astudes oli Laur naise peaaegu kohe silmist kaotanud. Korraks olid valgatanud naise õlg ja kübaraserv pealetulijate õlgade ja peade metsas, siis oli lükatud teda piki korvidest ja jalgratastest ummistunud vahekäiku jõuliselt edasi, et teha ruumi tähnilisele dogile, kellest polnud aru saada, oli ta kellegagi või segaduses ise vagunisse hüpanud.

Peaaegu terve tee oli mees kõssitanud teadmatuses, puldankohver põlvedel, pinginurgas. Siis äkki selgus, et naine oli tõesti vagunis. Ta oli jaki seljast heitnud, lokaalsest kübaraäärest joonistus põsele hoogne